

Nález sp. zn. IV. ÚS 2328/22 ze dne 15. 8. 2023

Narativní část

Usnesením Městského soudu v Praze bylo rozhodnuto o zabrání celkem 24 věcí, jednalo se zejména o střelné zbraně a výpočetní techniku. Trestní řízení bylo vedeno proti stěžovatelovu synovi, který však v jeho průběhu zemřel, proto bylo trestní stíhání zastaveno. Stěžovatel, který je správcem jeho pozůstalosti (a jediným zjištěným dědicem), se obrátil na městský soud s žádostí o vydání zajištěných věcí. Z provedených důkazů městský soud zjistil, že některé ze zbraní byly podomácku upraveny. Podle poznatků získaných v trestním řízení byly tyto zbraně nabízeny na internetu. Městský soud je označil za typické příklady obecně nebezpečných věcí. Výpočetní technika byla zabráná na základě zjištění, že se obžalovaný pohyboval na anonymních internetových tržištích, tzv. darknetu, zařízení obsahují šifrovací klíče pro minulé i budoucí transakce, komunikaci s kupujícími, návody na výrobu omamných látek či změnu a padělání dokladů. Dále je zde 800 naskenovaných řidičských průkazů, více než 1000 naskenovaných šeků, průkazů totožnosti, pasů a více než 200 naskenovaných kreditních karet, přičemž není pochyb, že jde o dokumenty odcizené. Podle městského soudu tedy jde o věci primárně sloužící k páchání trestné činnosti. Proti tomuto usnesení podal stěžovatel jako správce pozůstalosti stížnost, kterou Vrchní soud v Praze zamítl. Stěžovatel se ústavní stížností domáhal zrušení rozhodnutí obecných soudů v částech týkajících se zabrání střelných zbraní a výpočetní techniky.

Z odůvodnění Ústavního soudu

Ústavní soud zdůraznil, že obecné soudy při zabránění věci podle § 101 odst. 1 písm. c) trestního zákoníku, tj. za situace, kdy je věc zabírána osobě odlišné od pachatele, nemohou postupovat paušálně a zabrat veškeré věci pouze se souhrnným odkazem na to, že by mohly případně sloužit ke spáchání zločinu. Toto nebezpečí nelze dovozovat jen z hypotetické možnosti takového použití. Zabránění věci musí být dle Ústavního soudu odůvodněno konkrétními okolnostmi, z nichž bude vyplývat alespoň taková míra pravděpodobnosti negativního následku, která bude potřebu krajního zásahu vyžadovat. Ústavní soud zároveň upozornil, že obecný soud nesmí bez rozumných podkladů vyplývajících ze zjištěného skutkového stavu předpokládat, že jednotlivec, kterému věc náleží, s ní bude nakládat nečestně nebo nezákonně. Z rozhodnutí soudu o zabránění věci musí být dle Ústavního soudu vždy zřejmé, z jakého důvodu nebylo možné ze strany orgánů činných v trestním řízení postupovat šetrnějším způsobem.

Při rozhodování o zabránění tzv. obecně nebezpečných věcí se soudy podle § 101 odst. 4 trestního zákoníku musí zabývat možností pozměnit věc tak, aby mohla být bezpečně vrácena vlastníkovi. U určitých druhů věcí (např. výpočetní techniky se škodlivým obsahem) jejich nebezpečnost nespočívá pouze v možnosti úmyslného zneužití, ale i v neodborném nakládání s nimi. Lze-li nebezpečná data oddělit či odstranit, pak je dle Ústavního soudu nutné vlastníkovi zbytek dat i zařízení vydat. V opačném případě však ani osobní povaha informací či ochrana autorských práv nemůže vést k jejich vydání. Dále Ústavní soud dodal, že ústavně konformní výklad ustanovení § 101 odst. 4 trestního zákoníku vyžaduje, aby soud mohl uložit povinnost úpravy věci komukoliv, kdo ji v době rozhodování drží (například orgánu činnému v trestním řízení, který ji zajistil). Připomněl však, že z ústavního pořádku nevyplývá povinnost státu uhradit takovou úpravu věci. Nestanoví-li zákonodárce jinak, lze dle Ústavního soudu povinnost vlastníka věci uhradit náklady nezbytné k její bezpečné úpravě dovodit z čl. 11 odst. 3 Listiny.

Po přezkoumání napadených rozhodnutí dospěl Ústavní soud k závěru, že Městský soud v Praze ani Vrchní soud v Praze nesplnily povinnost konkretizovat nebezpečí zajištěných věcí ve vztahu ke stěžovateli, nezabývaly se ani možností úpravy těchto věcí tak, aby přestaly být tzv. obecně nebezpečnými věcmi. Ústavní soud proto napadená rozhodnutí pro

porušení stěžovatelova práva na soudní ochranu v částech týkajících se zabránění střelných zbraní a výpočetní techniky zrušil.

Ultima Ratio

nález sp. zn. III. ÚS 3006/21 ze dne 22. 3. 2022

Narativní část

Stěžovatelka je advokátkou a ředitelkou obecně prospěšné společnosti, která se věnuje prevenci předsudečného násilí a závažné obecné kriminality, jakož i pomoci jejich obětem. Stěžovatelka se opakovaně stává terčem hrozeb smrtí a znásilnění pro výkon svého povolání. V době od června 2020 jí vedlejší účastník zaslal do její pracovní e-mailové schránky celkem 114 e-mailových zpráv obtěžujícího, pornografického či výhrůžného charakteru. Jednání vedlejšího účastníka bylo předmětem mnoha trestních oznámení či oznámení o spáchání přestupku. Až na jeden případ bylo orgány veřejné moci konstatováno, že předmětné jednání není přestupkem. Od července do září roku 2020 byla stěžovatelce poskytována krátkodobá policejní ochrana, v říjnu téhož roku byl vedlejšímu účastníku uložen zákaz jakéhokoliv kontaktování nebo vyhledávání stěžovatelky a až toto opatření ukončilo tři roky trvající pronásledování. Dne 24. srpna 2020 bylo zahájeno trestní stíhání obviněného pro přečin násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci, a pro zločin vydírání a přečin nebezpečného pronásledování. Po podání obžaloby však obvodní soud postoupil skutek k projednání Úřadu městské části Praha 6, neboť údajně nejde o trestný čin a žalovaný skutek by mohl být posouzen jako přestupek. Městský soud následně zamítl stížnost státní zástupkyně. Stěžovatelka se ústavní stížností domáhala toliko konstatování porušení jejích ústavně zaručených práv, tj. výroku deklaratorního. Obecné soudy jí jako poškozené opakovaně a vůči stejnému pachateli odepřely jedinou zjevně účinnou – tedy trestněprávní – ochranu.

Odůvodnění rozhodnutí

Podle judikatury ESLP je právo na účinné vyšetřování spojeno i s právem na ochranu soukromého a rodinného života ve smyslu čl. 8 Úmluvy, pokud jde o zvláště závažné zásahy do osobní integrity poškozeného. Trestní postih, včetně postihu závažných nenávistných projevů či výzev k násilí, má sloužit jako krajní prostředek (*ultima ratio*) regulace společenských vztahů; na druhou stranu však závažné útoky na osobní integritu vyžadují – aby bylo možno hovořit o účinné ochraně – i ochranu prostřednictvím prostředků trestního práva.

Z typového hlediska nejpodobnějším, a i nejrelevantnějším rozhodnutím je rozsudek ze dne 14. ledna 2020 *Beizaras a Levickas* proti Litvě, ve kterém ESLP posuzoval postup litevských státních orgánů při vyšetřování nenávistných komentářů na sociální síti Facebook. V posuzované věci však byla podána obžaloba a rozhodovaly v ní trestní soudy. Závěr stran subsidiarity trestní represe tudíž nebyl výsledkem úvahy státního zástupce, nýbrž jej formulovaly trestní soudy po projednání věci. Tento rozdíl však není podstatný.

Ústavní soud se neztotožnil s hodnocením provedeným obecnými soudy, jež v podstatě bagatelizovaly závažnost jednání vedlejšího účastníka. Skutečnost, že se vedlejší účastník choval nevyrovnaně, ani to, že následně před soudem tvrdil, že by své výhrůžky nerealizoval, totiž závěry obecných soudů dostatečně neodůvodnilo. Zmíněnou nevyrovnanost či nevyzpytatelnost původce zpráv nebylo lze vykládat jednostranně jako doklad jakési jeho neškodnosti. Stěžovatelka naopak mohla mít odůvodněné obavy z jednání člověka, který je nevypočitatelný, byl či stále je stěžovatelkou a jejími aktivitami až posedlý, opakovaně ve svých zprávách používá symboliku šibenic či národních tribunálů a kombinuje je s nechutným pornografickým obsahem, hovoří o popravách muslimů a „zrádců národa“, kteří s nimi spolupracují. Tvrzení, že by vedlejší účastník své výhrůžky nerealizoval, může být sice objektivně pravdivé, avšak stěžovatelka, která byla cílem jeho e-mailových útoků, jen těžko – s ohledem na povahu zasílaných zpráv – mohla bez dalšího dospět k závěru, že vedlejší účastník je skutečně pouze jakýsi neškodný provokatér, který není schopen překročit hranice verbálních útoků na ni. I pokud by stěžovatelka neměla za to, že se jí vedlejší účastník pokusí skutečně fyzicky ublížit, míra strachu a narušení psychologické pohody, které musela v důsledku jeho jednání prožívat, musela být natolik vysoká, že zasluhovala trestněprávní ochrany. Nebylo lze přijmout ani argument

obecných soudů, podle něhož je stěžovatelka jako veřejně činná osoba povinna strpět vyšší míru kritiky.

Aplikace zásady ultima ratio (resp. subsidiarity trestní represe) obecnými soudy byla nesprávná, opřena o chybné zhodnocení v kolizi stojících zájmů a ve svém důsledku i protiústavní. Ústavní soud proto ústavní stížnosti vyhověl deklaratorním výrokem, kterým konstatoval porušení stěžovatelčiných základních práv.

Soudcem zpravodajem v dané věci byl Vojtěch Šimíček. Soudce Radovan Suchánek uplatnil odlišné stanovisko.

K zásadě subsidiarity trestní represe

Nález sp. zn. II. ÚS 474/19 ze dne 5. 11. 2019 (N 184/97 SbNU 15)

Narativní část

Stěžovatelka byla rozsudkem okresního soudu uznána vinnou ze spáchání přečinu pomluvy. Za tento a za sbíhající se zločin křivého obvinění byl stěžovatelce uložen souhrnný trest odnětí svobody v trvání dvou let a šesti měsíců, jehož výkon byl podmíněně odložen na zkušební dobu tří let. Skutek, pro nějž byla stěžovatelka odsouzena, spočíval v tom, že prostřednictvím internetu na portále <http://www.firmy.cz> úmyslně zveřejnila k advokátní kanceláři poškozeného negativní recenzi, přestože si byla vědoma, že minimálně dvě informace v ní obsažené, a to že se advokát v jejím případě spojil s protistranou a že neprovedl žádný právní úkon, byly nepravdivé. V kontextu s dalšími informacemi v recenzi byla daná tvrzení vzhledem ke způsobu zveřejnění a rozsahu zobrazení uživateli způsobila značnou měrou ohrozit vážnost poškozeného advokáta u spoluobčanů a poškodit jej v zaměstnání. Odvolání stěžovatelky krajský soud zamítl. Následné její dovolání k Nejvyššímu soudu bylo odmítnuto jako zjevně neopodstatněné.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Po přezkoumání věci Ústavní soud shledal, že obecné soudy v rozporu s čl. 39 Listiny náležitě neuvážily a nezohlednily zásadu subsidiarity trestní represe, respektive princip ultima ratio; jednání, které bylo stěžovatelce vytýkáno, totiž nemohlo být považováno za trestně postižitelné.

Obecné soudy dospěly k názoru, že stěžovatelka výše popsáním jednáním naplnila skutkovou podstatu přečinu pomluvy. Otázkou účinnosti a dostupnosti jiných, mírnějších právních prostředků se však tyto soudy podrobněji nezabývaly. Okresní soud se společenské škodlivosti stíhaného jednání věnoval toliko v rámci úvah o druhu a výměře trestu (tj. nikoli v rámci hodnocení viny, sic!), krajský soud se pak k zásadě subsidiarity trestní represe nevyjádřil vůbec. Až Nejvyšší soud se více zabýval otázkou případného rozporu odsouzení stěžovatelky s principem ultima ratio, rozpor však neshledal. K možnosti uplatnění odpovědnosti dle jiných právních předpisů pak neuvedl nic.

Ústavní soud zdůraznil, že s ohledem na zásadu subsidiarity trestní represe jsou obecné soudy povinny odpovídajícím způsobem odůvodnit, zejména v případech, kdy je v trestním řízení stíháno jednání, jež má soukromoprávní základ, proč ony prostředky soukromého práva nebyly v konkrétním případě dostatečné a efektivní. Pokud takové důvody nejsou dány, není uplatňování trestní odpovědnosti přípustné. Pokud jde o trestný čin pomluvy, měl by být vyhrazen pouze pro výjimečné případy těch nejzávažnějších jednání a zásahů do osobnostních práv, které nelze zhojit soukromoprávními prostředky, což ostatně naznačuje i samotné jeho zákonné vymezení, zahrnující požadavek „značné míry“ ohrožení vážnosti dotčené osoby u spoluobčanů, respektive hrozící „vážné újmy“ dotčené osoby. Jednání stěžovatelky v posuzované věci, náležející spíše do profesní sféry, však dle Ústavního soudu nebylo možno hodnotit jako natolik závažné, že by bylo nutné reagovat cestou trestního práva.

Zároveň však Ústavní soud připomněl, zejména při vědomí dalších stěžovatelčiných projevů, obsažených v trestním spisu, jakož i v osobních podáních stěžovatelky jemu zasláných, že svoboda projevu není v demokratické společnosti bezbřehá a nelze mít za to, že by paušálně umožňovala (jakékoli) veřejné sdělování dehonestujících či objektivně nepravdivých informací o druhých. Ačkoliv tedy v posuzované věci jednání stěžovatelky nebylo trestně postižitelné, v úvahu připadalo zejména

uplatnění občanskoprávní odpovědnosti, jež je v případě naplnění zákonných podmínek spojena s možností uložení občanskoprávních sankcí.

Vzhledem k výše uvedenému Ústavní soud uzavřel, že obecné soudy porušily zásadu subsidiarity trestní represe, a tím i ústavní princip *nullum crimen sine lege* ve smyslu čl. 39 Listiny. Ústavní stížnosti proto vyhověl a napadená rozhodnutí zrušil.

K zákazu retroaktivity přísnější trestní úpravy

nález sp. zn. I. ÚS 1783/20 ze dne 16. 2. 2021 (N 32/104 SbNU 363)

Narativní část

Okresní soud uznal stěžovatele vinným ze spáchání zločinu loupeže a uložil mu trest odnětí svobody v trvání sedmi let ve věznici s ostrahou. Krajský soud výrok o trestu zrušil a nově stěžovateli uložil trest odnětí svobody v trvání devíti let ve věznici s ostrahou. O dovolání stěžovatele rozhodl Nejvyšší soud tak, že ho zčásti odmítl jako nedůvodné a z části jako podané z jiných než dovolacích důvodů.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Jako stěžejní Ústavní soud označil rozhodování soudů o trestu, konkrétně jejich vyhodnocení předchozí trestné činnosti stěžovatele jako přitěžující okolnosti, a rekapituloval, že Nejvyšší soud uzavřel, že byl-li stěžovatel odsouzen rozsudkem Okresního soudu Dolný Kubín ze dne 13. 8. 2015 ve spojení s rozsudkem Krajského soudu v Žilině ze dne 6. 10. 2015, tedy za účinnosti § 11 odst. 2 trestního zákoníku, jde o odsouzení se stejnými účinky, jako by byl odsouzen v České republice.

Ústavní soud rekapituloval, že obecné soudy aplikovaly uvedené ustanovení trestního zákoníku, dle kterého se na pravomocné odsouzení soudem jiného členského státu Evropské unie v trestním řízení pro účely trestního řízení hledí jako na odsouzení soudem České republiky, pokud bylo vydáno pro čin trestný i podle českého práva. Slovenská republika i Česká republika vstoupily do Evropské unie dne 1. 5. 2004, přičemž definice stíhaného jednání je v obou právních úpravách shodná. Dle obecných soudů tak byly podmínky § 11 odst. 2 trestního zákoníku splněny.

Citované znění § 11 odst. 2 trestního zákoníku je výsledkem implementace rámcových rozhodnutí Rady 2008/675/SVV a 2009/315/SVV; součástí trestního zákoníku se pak tato nová právní úprava stala zákonem č. 375/2011 Sb. S ohledem na obecný zákaz retroaktivity přísnější trestní úpravy se dle přechodného ustanovení (čl. IX odst. 1 uvedeného zákona) § 11 odst. 2 trestního zákoníku nevztahuje na odsouzení soudem jiného členského státu pro trestný čin spáchaný přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona. Vzhledem k tomu, že zákon č. 357/2011 Sb. nabyl účinnosti dle 1. 1. 2012, nebylo dle Ústavního soudu možné na jednání stěžovatele,

kterého se dopustil na Slovensku dříve (poslední útok spáchán dne 31. 8. 2010), popsanou právní úpravu aplikovat.

S ohledem na uvedené Ústavní soud uzavřel, že použily-li soudy citované ustanovení retroaktivně v neprospěch stěžovatele, učinily tak v rozporu s čl. 36 odst. 1, čl. 39 a čl. 40 odst. 6 Listiny a čl. 6 odst. 1 a čl. 7 odst. 1 Úmluvy. Z těchto důvodů ústavní stížnosti zčásti vyhověl a rozhodl tak, jak je uvedeno výše; ve zbývajících částech ústavní stížnost odmítl.

Zásada zákonnosti

nález sp. zn. Pl. ÚS 98/20 ze dne 27. 4. 2021 (206/2021 Sb.)

Narativní část

Okresní soud v Chrudimi podal návrh na zrušení částí § 284 odst. 1 trestního zákoníku ve slovech „větším než malém“, § 285 odst. 1 a 3 trestního zákoníku ve slovech „větším než malém“ a „ve větším rozsahu“ a § 289 odst. 3 trestního zákoníku ve slovech „a jaké je jejich množství větší než malé ve smyslu § 285“ v souvislosti s projednávanými dvěma obžalobami týkajícími se konopí setého. Navrhovatel uvádí, že tato ustanovení nenaplňují ani ve spojení s judikaturou požadavek na nezbytnou míru určitosti mezí trestnosti. Navrhovatel rovněž namítal protiústavnost § 289 odst. 3 trestního zákoníku s odůvodněním, že zmocnění v něm zakotvené svou povahou odpovídá zmocnění obsaženému v původním znění § 289 odst. 2 trestního zákoníku, které Ústavní soud zrušil nálezem [sp. zn. Pl. ÚS 13/12](#) ze dne 23. 7. 2013.

Odůvodnění nálezu Ústavního soudu

Ústavní soud předeslal, že pojmy, které právo používá, by nepochybně měly být z hlediska právní jistoty jasné a jednoznačně formulované, současně však musí být dostatečně abstraktní, aby byly schopny zachytit co nejširší okruhy možných eventualit, které se v životě vyskytují nebo se v budoucnu mohou vyskytnout. Jeví-li se navrhovateli jako nedostatečné, že naplnění relativně neurčitěho znaku typově popisujícího trestné jednání je určováno až na základě odborného zjišťování (expertízy), jedná se dle Ústavního soudu o běžný postup, který je aplikován nejen v případech posuzování naplnění uvedených pojmů ve shora uvedené judikatuře, ale i v obdobných případech u dalších skutkových podstat trestných činů. Proto Ústavní soud považuje užití neurčitých právních pojmů v případech, kdy je úmyslem zákonodárce omezit rozsah kriminalizace určitého jednání nebo opomenutí, resp. stanovit dolní kvantitativní hranici trestnosti, za ústavně konformní, a proto neshledal navrhovatelem tvrzený rozpor s ústavním pořádkem.

Pokud se jedná o namítanou protiústavnost § 289 odst. 3 trestního zákoníku z důvodů zmocnění vlády ke konkretizaci pojmu množství větší než malé, problémem je to, v jakém právním předpisu má být množství rostlin a hub obsahujících omamnou nebo psychotropní látku uvedeno. Ústavní soud dospěl ve shodě s nálezem [sp. zn. Pl. ÚS 13/12](#) k závěru, že vláda nemůže svým nařízením stanovit, jaké je množství větší než malé. Vymezení, které

jednání je trestným činem, je totiž podle čl. 39 Listiny základních práv a svobod (nullum crimen sine lege) svěřeno pouze zákonu, k jehož vydání je kompetentní pouze Parlament České republiky. Považoval-li zákonodárce za podstatné přesně definovat, jaké je pro účely právní kvalifikace skutkových podstat trestných činů množství větší než malé u psychotropních látek, mohl tak podle Ústavního soudu učinit toliko formou zákona. Nelze připustit, aby se s tím související ochrana základních práv a svobod dostala pod pravomoc moci výkonné, která k tomu není oprávněna.

Účinky nálezu se odvíjí teprve ode dne, kdy bude nález vyhlášen ve Sbírce zákonů. Nosné důvody nálezu lze proto uplatnit pouze do budoucna, nikoli pro rozhodování soudu o skutcích, k nimž došlo za trvání napadené právní úpravy. Opačný přístup k zahájeným, ale i již ukončeným věcem, by totiž nevedl pro adresáty zrušeného ustanovení v rozporu se smyslem tohoto nálezu k vyšší míře právní jistoty.